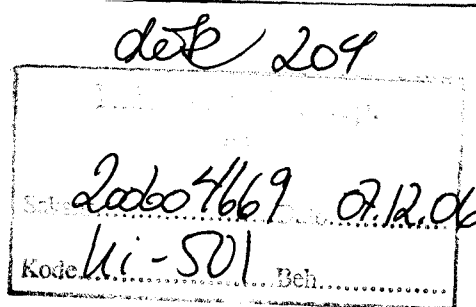

Kultur- og kirkedepartementet,
Kirkeavdelingen,
postboks 8030Dep,
0030 OSLO

**SYSSELMANNEN
PÅ SVALBARD**

**GOVERNOR OF SVALBARD
ГУБЕРНАТОР СВАЛБАРДА**

Vår saksbehandler:
Per Sefland

Vår dato:
08.11.2006
Deres dato:

Vår ref: (bes oppgitt ved svar)
200600479-3 a.008
Deres ref:

HØRINGSUTTALELSE - NOU: 2006: 2

STATEN OG DEN NORSKE KIRKE

Jeg viser til departementets høringsbrev av 24.04.06.

Sysselmannens uttalelse knytter seg i det vesentlige til de generelle og prinsipielle spørsmål utvalget har drøftet. En har i denne forbindelse funnet det naturlig å synliggjøre en del sider ved kirkens rolle i såpass spesielle strøk som Svalbard. En del av Sysselmannens merknader i denne sammenheng har trolig sine paralleller i mange grise-grendte strøk på fastlandet.

Det fremtidige forhold mellom stat og kirke

Med bakgrunn i utredningens beskrivelse av kirkens landsdekkende rolle, kunne det som et utgangspunkt være naturlig å foreslå at dagens rettstilstand opprettholdes uforandret. Utredningen har imidlertid ikke hovedfokus på forholdet mellom kirke og befolkning, men derimot på forholdet mellom staten og kirken som trossamfunn. Hovedspørsmålet er etter Sysselmannens mening i hvilken grad staten skal kunne gripe regulerende inn overfor et kirkesamfunn, eller sagt på annen måte: Hvilken frihet skal kirken som trossamfunn være sikret i sitt forhold til staten?

Før det sies noe mer om de konkrete forslag i henhold til høringsbrevet, vil en klargjøre et sentralt synspunkt: Det er Sysselmannens oppfatning at dagens rettsforhold mellom stat og kirke, synes å ha bidratt til en åpen og inkluderende folkekirke, både på Svalbard og i resten av landet. Statskirken har etter hvert i betydelig grad evnet å favne ytterkantene i befolkningens sammensetning, enten det gjelder annerledes troende / tenkende, eller de mange innvandrere, også uavhengig av seksuell legning. Som viktig samfunnsinstitusjon har kirken i mange sammenhenger bidratt til dialog og økt forståelse mellom forskjellige livssynsgrupper og

kirkesamfunn. Med bakgrunn i fremveksten av det multikulturelle samfunn er slike forhold vesentlige elementer som bør tillegges stor vekt ved valg av alternativ.

Kirkens rolle som samfunnsaktør har vært av stor betydning, kanskje særlig i grisgrendte strøk. Longyearbyen kan her tjene som eksempel: Dersom mennesker ikke inkluderes i Longyearbyen, vil risiko for isolasjon og utstøtelse være betydelig, idet man ikke enkelt kan oppsøke noen nabomenighet, eller annen bosetting.

Sysselmannen mener en bør være varsom med å gjennomføre omfattende endringsprosesser som i vesentlig grad rokker ved nåværende kirkeordning, som synes å fungere godt på grunnplanet. Når spørsmålet først er reist, bør det imidlertid etterprøves om Grunnlovens regulering av forholdet mellom stat og kirke i dag oppfattes som legitim og hensiktsmessig. Ved denne vurdering må en særlig ta hensyn til de store endringer i samfunnsforholdene som har funnet sted siden 1814, både nasjonalt og internasjonalt.

Valg av fremtidig kirkeordning kan ikke foretas uten å se hen til kirkens historiske rolle som kulturformidler i en større samfunnsmessig sammenheng. Sysselmannen mener det ikke er naturlig å sidestille statskirken i alle relasjoner med andre trossamfunn, ganske enkelt fordi kirken, særlig på små steder, i tillegg som samlingssted for troende, har spilt og stadig spiller en rolle som noe langt mer, som møteplass for seremonier i forskjellige faser i livet, informasjon og kulturformidling. I mange samfunn finnes ingen eller få alternative møteplasser av slik karakter. Det vil i dagens situasjon være vanskelig å trekke en klar grense mellom statskirken som trossamfunn og dette "noe mer", hvilket heller ikke utvalget synes å ha funnet nødvendig. Det er etter Sysselmannens oppfatning viktig at kirkens vide og positive samfunnsrolle videreføres. Det bør være i statens interesse å legge til rette for at kirken først og fremst får anledning til å virke som trossamfunn, men også å la kirken etter de stedlige forhold kunne få videreføre dette "noe mer", den kulturmessige dimensjon. På samme måte som utvalgets flertall, legger også Sysselmannen stor vekt på at det bør legges til rette for en kirkeordning som er gjenkjennelig og som er landsdekkende. Det vil være et tap for samfunnet som helhet, dersom et adekvat kirketilbud vil bli vanskelig tilgjengelig ute i landdistrikter med spredt bosetting. Med bakgrunn i kirkens brede samfunnsrolle bør derfor staten fortsatt sikre drift av kirken på grunnplanet.

Dagens virkelighet – Særlig om Svalbard kirke

Utvalget har i NOU 2006: 2, på side 57 gitt en beskrivelse av Svalbard kirke. Sysselmannen slutter seg i hovedsak til denne beskrivelse. For ordens skyld gjøres det oppmerksom på at det er direkte feil, når det på siden 57 første spalte heter at "Siden norsk lov ikke gjelder på Svalbard, gjelder heller ikke kirkeloven." Dette er ikke riktig idet en stor del av norsk lovgivning gjelder på øygruppen. Det er imidlertid riktig at kirkeloven ikke gjelder på Svalbard, jfr. kirkeloven av 7. juni nr. 31 1996, § 39. Derimot gjelder en rekke lover som regulerer forhold vedrørende offentlig tjenesteutøvelse, eksempelvis tjenestemannsloven, lov om arbeidervern og lov om

arbeidstviser, jfr. lov om Svalbard av 17. juli 1925 § 3. På denne måten er deler av dagens kirkeforvaltning på Svalbard regulert av offentligrettslige bestemmelser, tiltross for at kirkeloven ikke gjelder.

Svalbard kirke skal dekke det kirkelige behov på hele øygruppen, også Bjørnøya. Kirken har jevnlig vært representert på Sysselmannens samlinger for statsetatsledere for gjensidige orienteringer og samordning. Sysselmannen er regnskapsfører for Svalbard kirke, en ordning som nå vurderes brakt til opphør, hovedsakelig av data – og revisjonsmessige grunner. Sysselmannen sørger også for å bringe presten i Svalbard kirke ut til fangstmenn og forskere på utestasjoner. (Også Barentsburg).

Svalbard kirke må betegnes som en åpen folkekirke, i ordets videste forstand. I tillegg til å fungere som et kirkesamfunn for et trosfellesskap, har Svalbard kirke en særegen rolle som samlingspunkt for folk flest, uavhengig av personlig trosengasjement. Svalbard, tidvis preget av isolasjon og med en spesiell historie, har gjennomgått mange ulykker og kriselignende situasjoner. Befolkningen har måttet stå samlet, og kirken har vært et samlingspunkt. Folk på Svalbard har opplevd ras - og gruveulykker, skipshavari og store luftfartsulykker som har krevd et høyt antall døde. Flere slike hendelser har involvert utenlandske statsborgere. Longyearbyen med sine knapt 2000 innbyggere har utviklet seg til et internasjonalt samfunn, idet hele 31 nasjoner er representert i bysamfunnet. Sysselmannen er ikke kjent med at det lokalt finnes andre kirke- eller trossamfunn. Soknepresten på Svalbard bistår den russiske bosettingen i Barentsburg med flere årlige besøk fra den russisk ortodokse kirke, i tillegg til egne besøk. På samme måte bistår soknepresten den polske bosettingen på Hornsund forskerstasjon med besøk av katolsk prest.

Kirken har tilrettelagt for alle kirkelige handlinger, unntatt begravelse, og underbygger dermed Regjeringens intensjon om å "utvikle Longyearbyen som et familiesamfunn, men ikke et livsløpssamfunn." jfr. St. prop. Nr.1 (2006-2007) s.11.

Med bakgrunn i Svalbard kirkes posisjon og praktiske lokaler, er kirken i Sysselmannens redningsplaner planlagt brukt som senter for pårørende ved store ulykker / katastrofer. Presten er integrert som rådgiver i redningsledelsen i Svalbard Lokale Redningssentral, (LRS).

Svalbard kirke spiller en betydelig rolle som kulturformidler som går ut over kirkens egne aktiviteter som også omfatter musikkvirksomhet for barn og unge. Konserter, foredragsvirksomhet og kulturaktiviteter av mange slag blir avviklet i kirkens lokaler. Kirkens åpne peisestue er et hyppig besøkt, utformelt treffsted for lokalbefolkning og ikke minst de mange turistene som besøker Longyearbyen.

Sysselmannens mener at dagens kirkeordning på Svalbard fungerer godt og at kirkens plass i lokalsamfunnet i Longyearbyen er et vesentlig positivt element med stor samfunnsmessig betydning. Det er ikke registrert noe lokalt ønske om å endre det grunnleggende rettslige forhold mellom stat og kirke.

Prinsipielle forhold

Senere års samfunnsutvikling, både nasjonalt og internasjonalt, må tas i betraktning ved vurdering av det fremtidige rettsforholdet mellom stat og kirke. Som nevnt foran bør en være varsom med å gjennomføre en kirkereform dersom dette vil medføre vesentlig endret kirkelig profil, eksempelvis fra å være en åpen folkekirke til et mer eksklusivt trossamfunn begrenset til mennesker med et klart definert trosengasjement. En slik mulig utvikling vil primært være kirkesamfunnets – og ikke statens ansvar. Siden statskirken lever i et slag symbioseforhold med staten, vil staten – ut ifra kirkens viktige samfunnsrolle- også være interessert i å forebygge en slik utvikling. Det er derfor forståelig at mange har uttrykt en viss bekymring for hvilke konsekvenser et skille mellom stat og kirke vil gi. Dette engasjement viser at kirken som sådan er viktig for mange mennesker.

Risikoen for en vesentlig endret kirkelig profil, må veies opp mot andre viktige samfunnshensyn.

Det er særlig to viktige prinsipielle hensyn som taler for opphevelse av den grunnlovsregulerte statskirke:

Respekt for tros- og livssynssamfunn

Utviklingen av forholdet mellom staten og kirken som et trosfellesskap, omtalt i utredningens kap. 4.2.2, og dessuten i tillegg fremveksten at internasjonal regulering av menneskerettighetene, jfr. eksempelvis Den Europeiske Menneskerettighetskonvensjon, EMK, art. 9, og tilsvarende FN- konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) av 1966, gjør det etter Sysselmannens oppfatning prinsipielt problematisk å videreføre dagens grunnlovfestede statskirke. Den norske kirke er utvilsomt å anse som et trossamfunn, men er tiltross for dette faktum ikke å anse som eget rettssubjekt. Dette innebærer at kirken - som kirkesamfunn- eksempelvis ikke kan saksøke staten i forhold til trosfrihetens grenser. Dette er uheldig og svekker legitimiteten til selve statskirkekonstruksjonen. Det faktiske forhold at kirken er underlagt Kongen (regjerings kirkestyre) både i lærespørsmål, utnevnelser, og andre saker, jfr. innstillingen s. 79, kan i dag vanskelig forenes med ideene om et trossamfunns krav til frihet i forhold til staten, jfr. Grunnlovens § 2. Sivertsen-utvalgets påpeking av dette dilemma i NOU 1975: 30 s. 151, synes å være ytterligere problematisk i dag, med bakgrunn i økt internasjonalt fokus på menneskerettigheter. Det er ikke uten grunn at land etter land har forlatt denne konstruksjonen. I denne sammenheng må det tillegges vekt at innvandrergrupper i samfunnsdebatten har påpekt dette forhold som et overraskende og fremmed fenomen i et ellers høyt utviklet land som Norge. Sysselmannen har det grunnleggende syn at staten ikke skal blande seg inn i et trossamfunns indre liv og derved blande sammen politikk og religion. Det synes vanskelig å forsvare at vi i dagens samfunn med fokus på enkeltindividets rett til fritt å velge tros- eller livssyn, fortsatt skal ha bekjennelsesplikt for Kongen, jfr. Grl. § 4. Grunnlovens § 12, annet ledd om at minst halvparten av regjeringens medlemmer må også være medlemmer av statskirken, kan

anses som diskriminerende i forhold til enkeltmennesker i en prosess som gjelder regjeringens sammensetning. Særlig med bakgrunn i utvikling av det flerkulturelle samfunn hvor det legges stor vekt på likeverd, integrering og religionsdialog i forhold til innvandrere, bør staten nå synliggjøre at alle mennesker i Norge skal ha samme menneskeverd og stå likestilt i forhold til offentlige posisjoner, uansett religiøs tro. Det gir uheldige signaler når Grunnloven setter en del av den kristne(den evangelisk-Lutherske) tro i markert særstilling. De aktuelle grunnlovsbestemmelser ble kritisert av Helsingforskomiteen i 2005 og bør endres slik flertallet i utvalget foreslår.

Demokratihensynet

Demokratiprosessene som i senere år er gjennomført i dagens statskirke tilsier at kirkens egne valgte organer må fullt ut få bestemme hvordan kirkesamfunnets indre liv skal organiseres og ledes. Det er verken rimelig eller hensiktsmessig at det største trossamfunn i Norge ikke skal ha de samme rettigheter som andre trossamfunn har med hensyn til selvbestemmelse. Kirken har i sine utvelgelsesprosesser i tiltagende grad basert seg på valg blant medlemmene. Dette gjelder dog ikke kirkens formelt øverste organ, regjeringens kirkestyre, jfr. Grl. § 12. Medlemmene av denne del av regjeringen velges ikke av kirkens medlemmer, men utpekes av Statsministeren. Grunnlovens bestemmelser om statens kirkestyre representerer et hinder for videreutvikling av demokratiske styringsorganer innenfor kirken selv. Dette virker uheldig og taler for at grunnlovens begrensninger av det kirkelige selvstyre bør fjernes.

Valg av hovedalternativ

Sysselmannen kan ikke gi sin tilslutning til utvalgets alternativ III, beskrevet i kap.5.5 som en selvstendig folkekirke, utelukkende regulert gjennom den alminnelige trossamfunnsloven. Med utgangspunkt i kirkens tradisjon og landsdekkende samfunnsrolle, vil dette alternativ etter Sysselmannens oppfatning ikke gjenspeile kirkens faktiske vide nedslagsfelt. Dagens statskirke står i særklasse som landets desidert største trossamfunn og ivaretar en rekke samfunnsviktige funksjoner. (Svalbard kan her tjene som eksempel). Kirkens engasjementer utover det som knytter seg til kirkens rolle som trosfellesskap, vil ved valg av dette alternativ måtte overtas av andre eller bortfalle. Det er ikke gitt at andre alternative aktører står klar til å overta, særlig i grisgrendte strøk. Valg av dette alternativ antas i større grad å føre til fragmentering, oppsplitting og avskalling. En slik utvikling ser Sysselmannen som lite heldig og bør unngås.

Etter dette mener Sysselmannen valget bør stå mellom 1) fortsatt grunnlovfestet folkekirke, omtalt i kap. 5.3, eller 2) en lovforankret folkekirke, omtalt i kap.5.4.

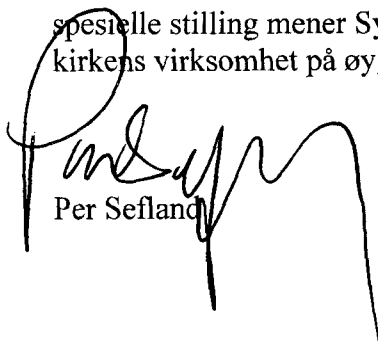

På bakgrunn av hva som er uttrykt foran vedrørende de prinsipielle hensyn, foreslår Sysselmannen at det tas sikte på – over noen tid - å oppheve statskirkeordningen i den forstand at grunnlovsbindingen oppheves. I mellomtiden bør staten bidra til videre demokratiutvikling i kirken, blant annet ved revisjon av valgordninger. Siden saken omfatter grunnlovsendringer, vil det ta noen år før en ny kirkeordning vil kunne settes i verk. Sysselmannen tolker situasjonen slik at de positive utviklingstrekk som i senere år har funnet sted i kirken, og som har lagt basis for kirkens åpne profil, er irreversible. Uttalelsene fra kirkens talsmenn gir ingen signaler om at kirken ved opphevelse av grunnlovsbindingen, vil endre vesentlig karakter med hensyn til innhold og åpenhet.

Erfaringene fra Sverige (jfr. kap. 4.6.1), gir heller ikke grunn til å anta at kirkens profil og rolle i samfunnet blir vesentlig endret ved å løse opp båndene mellom stat og kirke.

Sysselmannen går etter dette, på samme måte som flertallet, inn for å oppheve dagens grunnlovsbaserte statskirke og i stedet etablere en lovbasert folkekirke, slik dette alternativet er beskrevet i kap. 5.4. En støtter flertallet i sitt forslag om at kirken bør hete Den norske kirke.

Med bakgrunn i den samfunnsrolle kirken har, mener Sysselmannen at staten bør sikre -helt eller delvis- finansiell støtte til kirkens drift. Med henvisning til Svalbards spesielle stilling mener Sysselmannen at staten fullt ut må sikre finansiering av kirkens virksomhet på øygruppen.

Per Sefland

Kopi:

Justisdepartementet, Polaravdelingen, postboks 8005 Dep, 0030 OSLO
Biskopen i Nord Hålogaland, Tolder Holmers v. 11, 8003 Tromsø
Longyearbyen kirke, postboks 533, 9171 Longyearbyen
Longyearbyen lokalstyre, 9171 Longyearbyen

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans:

Type høringsinstans

- ☐ Kommune
- ☐ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☒ Annen offentlig instans
- ☐ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☐ Bør fortsette
- ☒ Bør avvikles
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☐ Grunnloven
- ☒ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☐ Lov om trossamfunn
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☒ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☒ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☒ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttende organer
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☐ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☐ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☒ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare